

УДК 658

Штимер Л.Т.

Тернопільський національний економічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ "ПОТЕНЦІАЛ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА"

Проаналізовано еволюційні визначення поняття «потенціал». Визначено основні моменти, що є характерними для потенціалу підприємства на сьогодні. Визначено сутність матеріальних ресурсів підприємства. Запропоновано визначення сутності категорії «потенціал матеріальних ресурсів підприємства».

Ключові слова: потенціал, потенціал підприємства, матеріальні ресурси, потенціал матеріальних ресурсів.

Shtymer L.

THEORETICAL ASPECTS OF ECONOMIC ESSENCE OF THE CATEGORY "POTENTIAL SOURCES OF WATER SUPPLY"

Evolutional determinations of concept "potential" are analysed. Basic moments which are characteristic for potential of enterprise for today are certain. Essence of material resources of enterprise is certain. Determination of essence of category is offered "potential of material resources of enterprise".

Keywords: potential, potential enterprise, material resources, potential of material resources.

Штимер Л.Т.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СУЩНОСТИ КАТЕГОРИИ "ПОТЕНЦИАЛ МАТЕРИАЛЬНЫХ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ"

Проанализированы эволюционные определение понятия «потенциал». Определены основные моменты, характерные для потенциала предприятия на сегодня. Определена сущность материальных ресурсов предприятия. Предложено определение сущности категории «потенциал материальных ресурсов предприятия».

Ключевые слова: потенциал, потенциал предприятия, материальные ресурсы, потенциал материальных ресурсов.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На

нинішньому етапі якісних трансформацій економічних реформ в нашій державі, забезпечення сталого економічного зростання на основі ефективного використання ресурсного потенціалу є одним з головних важелів зміцнення соціально-економічного розвитку підприємств.

У ринкових умовах категорія "потенціал підприємства" здобуває особливу актуальність як одна з основних характеристик стабільності підприємства і можливостей його подальшого розвитку.

На сьогодні в економічній літературі не існує єдиного та однозначного трактування як поняття "потенціалу підприємства" так і безліч дискусій виникає з приводу визначення сутності матеріальних ресурсів.

Сучасні умови господарювання, які ґрунтуються на дії законів ринку, тобто законів попиту і пропозиції та конкурентної боротьби, примушують українські підприємства швидко адаптуватись до змін ринкового середовища та уникати необґрунтованого ризику, приймаючи стратегічні управлінські рішення щодо можливостей використання всіх наявних виробничих ресурсів і, зокрема, матеріальних. Саме тому визначення сутності поняття "потенціал матеріальних ресурсів" становить актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Значну увагу у своїх працях, щодо визначення сутності як потенціалу підприємства так і змісту матеріальних ресурсів, приділяли такі українські та зарубіжні вчені-економісти як: Є.В. Лапін, О.І. Олексюк, О.К. Добикіна, І.М. Репіна, Н.С. Краснокутська, О.С. Федонін, Б.Є. Бачевський, З.Є. Шершньова, І.П. Отенко, Г.В. Савицька, О.І. Анчишкін, Г.В. Герасимчук, В.П. Руденко, І.Д. Фаріон, В.Н. Немцев та ще багато інших.

Проте більшість теоретичних концепцій щодо визначення поняття "потенціал матеріальних ресурсів" є недостатньо обґрунтованими або суперечливими, що потребує подальшого глибокого вивчення даної категорії.

Цілі статті. Метою обраного дослідження є характеристика окремих складових потенціалу підприємства, обґрунтування змісту матеріальних ресурсів та визначення сутності "потенціалу матеріальних ресурсів підприємства" як економічної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Практична сутність стратегії і тактики виробничого підприємства – це система послідовних процедур щодо вибору підприємницьких ідей і форм їх реалізації. Вибір форми реалізації включає як формування потенціалу підприємства так і механізму ефективного його використання.

Багато публікацій, в яких розглядається поняття "потенціал" під різним кутом зору, вийшли наприкінці 70-х, початку 80-х років. Аналіз публікацій свідчить, що більшість авторів підкреслюють важливість вивчення проблем оцінки потенціалу та вказують на існування значних розходжень думок у визначенні самої категорії "потенціалу", його сутності та структури.

У сучасних умовах трансформації економіки такі взаємопов'язані терміни, як "потенціал" і "ресурси" трактуються по-різному.

Термін "потенціал" у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова "potentia" і означає "приховані можливості", які у виробничій практиці завдяки праці можуть перейти в реальну дійсність [7, с. 7]. У Великому економічному словнику потенціал як економічна категорія становить "наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення будь-чого" [4]. Досить цікаве визначення потенціалу підприємства дає Краснокутська Н.С., визначаючи його як можливості системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів [8, с. 8].

Бачевський Б.Є., Заблодська І.В., Решетняк О.О. розглядають потенціал як внутрішню властивість будь-якого об'єкту або його елементу, як носія, проявляти себе відносно зовнішнього середовища [2, с. 22].

Аналіз праць, вчених-економістів в даній галузі, показав, що найпоширенішим є трактування суті потенціалу підприємства як сукупності природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, що можуть бути використані для досягнення певних цілей [9, 11, 12]. Дане визначення є найбільш наближене до визначення Великого економічного словника.

Таким чином, майже всі визначення спираються на ресурси підприємства. З однієї сторони, та досягнення з їх допомогою максимального рівня виробництва продукції, поставлених цілей, з іншої.

З цього приводу у вітчизняній науковій літературі існує класифікація ознак поняття "потенціал" запропонована Ігнатенком Н.Т. та Руденком В.П. (рис. 1) [13, с. 9]. Згідно якої ще й досі домінує однобічний підхід до економічного трактування суті потенціалу – або як сукупності ресурсів, або як здатність господарської системи випускати продукцію, або як до можливостей виробничих сил досягти певного ефекту.

Рис. 1. Класифікація ознак поняття "потенціал".

Значення матеріальних ресурсів, на наш погляд, становить основу у формуванні потенціалу підприємства. Таким чином, виникає необхідність виділити окремо носій, як сукупність матеріальних ресурсів, оскільки саме вони становлять базис виробничого процесу, та його потенціал, як саме властивість цієї сукупності.

Матеріальні ресурси – це ресурси в натурально-речовій формі, які використовуються у виробничій (господарській) діяльності підприємства. До їхнього складу входять основні фонди та частка обігових фондів. Основні фонди – це матеріально-речові цінності підприємства, які використовуються як засоби праці. Частина обігових фондів входить до складу матеріальних ресурсів: малоцінні та швидкозношувані предмети, пакувальні матеріали, паливо, електроенергія та ін.

Безперервність виробництва вимагає, щоб у ньому постійно

знаходилась необхідна кількість сировини і матеріалів для їх використання у будь-який момент. Тому необхідність безперебійного постачання виробництва в умовах безперервності попиту, обумовлює створення на підприємствах запасів матеріальних ресурсів у необхідних обсягах.

Так, більшість авторів під терміном "матеріальні ресурси" розуміють зберігання ресурсів на випадок необхідності, резерв, який призначений для забезпечення безперебійного виробничого процесу і не використовується у поточній діяльності підприємства.

Зокрема, М.Г. Чумаченко у загальному русі матеріалів за стадіями виробничого процесу матеріальні ресурси класифікує як запаси предметів праці, що вже придбані, але ще не брали участі у виробництві продукції [6, с. 405].

На думку Г.І. Андрєєвої матеріальні ресурси – це основні та оборотні засоби виробництва, які використовуються або можуть бути використані у виробничому процесі та є матеріальною базою підприємства чи галузі [1, с. 136].

Л.М. Чернелевський, Н.Г. Слободян, О.В. Михайленко під матеріальними ресурсами розглядають засоби виробництва, які включають засоби праці та предмети праці [14, с. 539].

Величко В.В. вважає, що матеріальні ресурси – це ресурси в натурально-речовинній формі, які використовуються у виробничій (господарській) діяльності підприємства. До їх складу автор відносить основні фонди та частку обіжних фондів [5, с. 59].

Спільну думку щодо визначення поняття "матеріальні ресурси підприємства" мають автори, які визначають матеріальні ресурси як запаси предметів праці, які включають сировину, основні матеріали, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, що споживаються в одному виробничому циклі повністю змінюючи натуральну форму і наявність яких є необхідною умовою безперебійної роботи підприємства [1, 3, 6, 14]. Ми поділяємо думку даних авторів, оскільки наведений ними термін найбільш широко розкриває значення матеріальних ресурсів та їх окремих особливостей.

Корисний результат від діяльності підприємства та одночасно від використання ресурсів називають ефектом. Ефективне використання ресурсного потенціалу дає змогу підприємству отримати економічний, соціальний, екологічні ефекти. Основними показниками економічного

ефекту господарської діяльності підприємства є обсяг виторгу від реалізації продукції та прибуток (дохід). Порівняння цих показників із обсягом ресурсів, які використані для їх отримання, дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів. Показники ефективності використання ресурсного потенціалу загалом та його окремі складові широко використовують для оцінювання ефективності функціонування підприємства, його господарської діяльності та комерційної діяльності й ін. [110, с. 66].

Отже, опираючись на проведені дослідження, стає очевидним, що потенціал матеріальних ресурсів підприємства необхідно досліджувати як комплексну категорію, що включає систему взаємозалежних факторів, реалізація яких направлена на досягнення мети та цілей суб'єкта. Під факторами слід розуміти матеріальні ресурси та потенційні і приховані можливості підприємства.

З огляду на вище викладене, пропонуємо таке визначення досліджуваної категорії: "потенціал матеріальних ресурсів підприємства" – це сукупність речових елементів, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та спрямовані на досягнення максимально можливого випуску продукції, використання яких забезпечує досягнення поставленої мети та цілей підприємства.

Висновки. Сучасний потенціал підприємства розглядається як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання. Визначення поняття "потенціал матеріальних ресурсів" має не тільки важливе наукове, а й практичне значення, оскільки уявлення про його зміст як економічної категорії визначає підхід до його оцінки, управління та аналізу ефективності його використання.

Список використаних джерел:

1. Андреева Г.І. Економічний аналіз: Навч. - метод. посіб. – К.: Знання, 2008. – 263с.
2. Бачевський Б. Є., Заблудська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства: Навч. пос. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 400 с.
3. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – Вид-во А.С.К., 2004. – 400 с.
4. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2003.
5. Величко В.В. Економіка підприємства: навч. посіб./ В.В. Величко – Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. – ХНАМГ – 2010 – 169 с.
6. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. — Вид. 2-ге перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2003. — 556 с.

7. Іванов В.Б., Кохась О.М., Хмелевський С.М. Потенціал підприємства: Науково-метод. посіб. – К.: Кондор, 2009. – 300 с.
8. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
9. Менеджмент для магистров: Учебное пособие / Под ред. А.А. Епифанова, С.Н. Козьменко. – Суми: ИТД "Университетская книга", 2003.
10. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств / Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 65-66.
11. Репіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 1998. - №2. – С. 262-271.
12. Спирин В.С. Анализ экономического потенциала предприятия. – М.: Финансы и статистика. – 1994.
13. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2004. — 316 с.
14. Чернелевський Л.М., Слободян Н.Г., Михайленко О.В. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово-інвестиційний, стратегічний: Підручник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2009. – 640 с.